

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"א

פרישת חיי שרה

ובגמרא דסנהדרין (מו:): אבעיא להו, הספדא יקרא דחיי או דמותא, ומסקנא שהספדא יקרא דמותא, לכך נאמר "לספד לשרה", להורות שההספד יקרא דידיה הוא.

דבר אחר, הזכיר "לשרה", לומר לה שעל עצמותה לא הספיד, כי ידע שרק הערב שמשה היה בעולם הזה, אבל אוכלת היא בתרומת פרי מעשיה לעולם הבא, רק על שמה הספיד, כי היתה שרה על כל העולם בתקמתה, ואוי לדורה שאברו שררה זו מצד חקמתה ומעשיה. אבל "לבכותה" בכה בכי קטן, מצד שצדקת היתה והיתה מסתפקת במלא כף נחת קטנה, על כן הם אוכלים בעולם הזה ונותלים העולם הבא, ולפיכך אינן בכלל ענש כף הקלע, כמו שכתוב: "והיתה נפש אדני קלענה בתוך כף הקלע" (שמואל א' כה, ט), דהינו בגיהנם.

א. כלו יקר. פרק בגי פסוק **ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה.** מלת "לשרה" הכניס בין הדבקים, כי הנה לו לומר 'לספד ולבכתה לשרה'. גם בלו קימר, כי הנה לו לומר 'לספדה ולבכותה'. גם בכל מקום הבכי קודם להספד, וכאן מחלפת השטה, כי בכל מקום שלשה לבכי, שבקה להספד (מועד קטן כו:). ונראה, לפי שבכל מת, האבל הולך ומתמעט, כי פרבות הימים הפל נשכח. אמנם צדקת זו, בכל יום ניום הרגישו ביותר בהעדר שלה, מצד העדר תורתה מעשיה הטובים שנאברו לדורה, על כן הקדים ההספד לבכי. ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה: כל מי שמתה אשתו ראשונה כאלו חרב בית המקדש בימיו וכו' (סנהדרין כב.). על כן מתחלה בא "לספד לשרה" בעבורה, אבל לא בכה עליה, כי ידע שעלתה לה למרום למקום יקר ונכבד מאשר היתה בו בארץ מאפליה זו. ואחר כך בכה על בית המקדש שנחרב בימיו, כי גם מלאכי שלום מר יבביון על הרבנו, וכן דרשו עליו פסוק "ודמע תדמע עיני" וגו' (ירמיה יגו). ועל כן הפסיק במלת "לשרה", לפי שהבכי היה על שנדמה לו כאלו נחרב המקדש בימיו אשר היה גבהו מאה אמה, על כן בא הרמז בכ"ף קטנה, כי כ"ף עולה מאה, ורצה לומר כאלו נתמעטו אותן מאה אמה ונעשו קטנים. וזה רמז יקר.

חיי שרה

אלות

1. עליו קושיות שונות מצלה כרשננו בתחילת דבריו, התוכל אמנותן ולהסבירן?
2. למה הקדים הספר לפכי?
3. למה "לשרה" ולמה לא ככה עליה?
4. על מה כן ככה, ולמה הכ"ץ היתה קטנה?
5. מה בדיוק הויכוח במסכת סנהדרין בדבר ההספד?
6. בקטע האחרון "דבר אחר" הוא מסביר מהו שנה, התוכל להסבירו?
7. למה כאן ככה?

* * *

ב. רש"ר הירש .

פרק כד' פסוק יד':

בעולם החיצוני; אותה למד אליעזר להכיר בכית אברהם; היא שהיתה סימן ההיכר האופייני לאוהל אברהם, ואותה ביקש אליעזר למצוא כתכונה אצל מי שעתידיה היתה להיות בעלת הבית הזה ואשה המתאימה ליצחק. אכן היה אליעזר רשאי להאמין, שרק במשפחת אברהם תימצא אותה תכונה נפשית, ועל כך ביסס את התנהגותו. עלי-כפנים היתה מידה זו נדירה ביותר, שאם לא כן לא היתה יכולה להיות לו לסימן.

לעבדך ליצחק, בהרגשה עדינה הוא אומר "לעבדך", ולא "לאדני", או "לכן אדני"; עצם העובדה, שיצחק זה הנה עבד ה', היא המרשה לו לבחור בסימן זה, היא המצדיקה את התקוה, שאף הקב"ה יזמן לידו את האשה ההוגנת. הן מבקש הוא בת זוג למי שהקדיש את עצמו לעבודת ה', המטרה האלהית תלויה בבחירה המוצלחת.

(יד) הכמינו (תענית ד ע"א) אינם סבורים, שמעשה אליעזר הוא דוגמה מופתית לאדם הבא לבחור לו אשה. ודאי רק אליעזר, שבטחינו של אברהם ליהי אותו בן-רכו, כי מלאך ה' נשלח לפניו לזמן לו את האשה המתאימה, רק זה היה רשאי לנהוג כן. התנהגותו, הנמנית בחילין ט ע"ב כדוגמה ל"ניחוש" אסור, איננה ניחוש באמת, כמו שכבר ביאר דבר זה הר"ן במקום. אין "מנחש" אלא התולה את מעשיו במאורעות שאינם עומדים אתם בשום קשר הגיוני או טבעי. ואולם הסימן, בו ביקש אליעזר להכיר את האשה ההוגנת ליצחק, שיך לאותן מידות האופי, המהוות עד היום הנה סימן מובהק לזרע יצחק ורביקה, ואנחנו כוללים אותן בשם "גמילות חסד". אותה אהבת הבריות, המוכנה להיות לעזר מיד ובכל מקום; אותה מידה שרק בשליחות בני אברהם החלה מפלסת לה גתוב, במישרין ובעקיפין, גם

אלות

1. למה חז"ל אינם רואים במצעה אליעזר דומה מופתית?
2. האם היה כאן ניחוש?
3. מה מיוחד את הסימנים אליעזר ביקש?
4. כרשננו רואה בסימנים אלה תכונות אנושיות של העם היהודי, התוכל לפרט?
5. למה "לשרה" ומה זה בא ללמד?

* * *

ג. ביאור יש"ר .

פרק כד' פסוק כ':

(...) ותערי. לשון שפיכה מכלי אל כלי, והכוונה ששפכה אל השוקת המים הנותרים בכדה משתיית העבד; השקת. אכן תלויה שמשקים שם הגמלים: ותרין עוד אל הבאר. יש הפרש בין באר לעין, כי העין מימיה יולאים מתהומות הארץ עלי מעשה ידי אדם, והבאר הוא שחפרוה בני אדם להמשיך המים הנובעים או לזרוך אחר, כמו שיעידו על זה פסוקים רבים (אצל בור עם היותו ג"כ נחפר בידי אדם אין זו מים נובעים רק מכונסים מימי גשמים, ולפעמים הוא הפירה עלי מים כלל). והנה כאן הזכיר הכתוב פעם באר ופעם עין, ואלל הבאר אמר ותרין ואלל העין אמר ותרד, והענין כך, סמוך לעיר היה עין המים נובע בעמק, והיו לריבים לרדת אליו, ומפני העמל והטורה הרב חפרו שם באר במקום מישור סמוך אל העין, והיו זו מים נובעים אך לא טובים ומתוקים כמימי המעין, כנודע שהמים הנובעים מאליהם זכים המה וטובים יותר ממימי הבארות שמלאוס ע"י חפירה, ולכן לשתית בני אדם היו יורדים אל העין, ולהשקות את הגמלים היו שואבים מן הבאר. והנה העבד הנריך הגמלים אל באר המים ולא אל העין, ורביקה עם כדה ירדה אל העין, כי שאבה לשתית אנשי ביתה, ולכן נאמר ותרד העינה, ותעל, ולפי שבעותה מן העין היתה מתקרבת אל הבאר שהיה בנושור,

ועברה שנית דרך שם, לכן כתוב וירך העבד לקראתה, כי לולי כן היה ראוי לומר וירך העבד אחריה, ואחר ששמה העבד ואמרה גם לגמליך אשאל לזרע ירדה עוד אל העין רק הלכה אל הבאר, ולא נאמר ותרד אלא ותרך, וכן חלל העין אמר ותמלא וחלל הבאר אמר ותשאב, ומה שכתוב הנה אנכי נלכ על עין המים, ואבא היום אל העין, היינו לפי שבאמת היו העין והבאר סמוכים זה לזה.

פירוש

1. מה מוסיף ומבאר פרשנו בקטע הראשון?
2. מה המדרשות ל"ציון, באה, בור" ואיך זה שייך לכאן?
3. פרשנו מרחיב ומתאר את הקורות כאן בין הציון לבין הבאר, התוכל להחזיר את הסיפור על כיוו?
4. מתי ולא מה משתמש הביאור של רבקה: "ותרך ותרך"?
5. כאשר חוזר העבד לתאר את הציון הוא משנה, מה ולאמה?

* * *

ד. דל"ב"ג.

פרק כד' פסוקים כו'-סא':

התועלת התשיעי הוא **בדעות**, והוא שראוי לאדם כשיכוננו מחשבותיו ויצליחו (וכד, כו-כז) עניניו, שיודה לה' יתעלה אשר כל הטובות מאתו, כי בזה תועלת להתישר לעבודת ה' יתעלה ולהתקרב אליו כפי היכולת, רוצה לומר כי כשיתפרסם שה' יתעלה משגיח במין האנושי בזה האופן, ישתדלו האנשים לעבודי"ה' יתעלה ולהתקרב אליו לפי מה שאפשר, כדי שיגיעם טוב ממנו מצד השגחתו בהם. ולזה תמצא שנתן אליעזר שבח והודאה לה' יתעלה על הטוב אשר גמל לאברהם בזה הענין.

התועלת העשירי הוא **במידות**, והוא שראוי לאדם שלא יתעצל במה שיכוין אליו, אבל ראוי שישתדל בהגעתו בחריצות וזריזות. כי העצלה אולי תמנע ממנו התכלית שכוין אליו. ולזה תמצא שלא רצה אליעזר לאכול עד שדיבר דבריו; עם שבוזה היה תועלת שני, וזה, כי קודם שיקבל הטבה"י מהם היה לו חוק עליהם בעבור הטוב שהיטיב להם אל שישמעו"י אליו למה שיבקש מהם, יותר מהחוק שיהיה לו עליהם אחר קבלו הטבה מהם. ולזה גם כן לא רצה לאכול עד כלותו הענין עימהם. והנה נמשך מזריזות אליעזר וחריצותו שלא רצה להתעכב שם אחר השיגו מבוקשו, אבל אמר להם שישלחוהו וילך אל אדונו.

התועלת האחד עשר הוא **במידות**, והוא שאין ראוי להשיא האשה אם לא לדעתה ורצונה, כי לא יאות שיכריחוה במה"י שלא תתרצה בו מזה"י, שכבר יביאה זה לזנות בית אישה, עם שאר ההפסדים אשר יקשכו מזה"י הענין בתיקון הבית. ולזה אמרו: 'נקרא לנערה ונשאלה את פיה' וכד, נה"י.

התועלת השנים עשר הוא **במידות**, והוא שראוי לאדם בלכתו עם אשה, שילך ראשון והיא אחריו, ואף על פי שתהיה באופן שיהיה"י ראוי לו לתת כבוד לה, שאם היתה האשה הולכת ראשונה, יהיו עיני האדם בה, ויביאהו זה לחשוק בה, ואולי יבואו לדבר עבירה. ולזה תמצא שהלכה רבקה ונערותיה אחרי האיש עד הגיעם קרוב למקום שהיה שם יצחק"י.

פירוש

1. קרא שוב את הפסוקים כו', כז' מה מביא את פרשנו להסביר כאן את רציונותיו?
2. לאמה לא רצה אליעזר לאכול לפני דבריו?
3. לאמה מיהר לחזור ולא רצה להתעכב עוד?
4. לאמה צריך לשאול את "פי הנערה"?
5. פרשנו קובץ את סדר ההליכה בין בני הזוג, היכן הכבוד והיכן הדאגה כאן?

* * *